DUJOTIEKIO ŠAKIAI–TAURAGĖ TRASOS ŽVALGYMAI

Zenonas BAUBONIS, Eglė MARCINKEVIČIŪTĖ,
Egidijus ŠATAVIČIUS, Gintautas ZABIELA

2006 m. KPIP žvalgė projektuojamos dujotiekio trasos Šakiai–Tauragė vietą (Šakių, Jurbarko ir Tauragės r.). Suprojektuota trasa iš viso yra 65 km ilgio. Papildomai 2007 m. pavasarį trasa apie 11 km ilgio ruože, daugiausia Gluobių ir Komarinės miškuose buvo koreguota, todėl tarp buvusio Gluobių (Jurbarko r.) ir Balandžių kaimo (Tauragės r.) ją teko žvalgyti iš naujo. Technologiškai žemės judinimo darbai tiesiant dujotiekį apima tik 20–30 m pločio žemės juostą, tačiau dėl įvairių paruošiamųjų darbų, galimų nedidelių plano korekcijų ir kitokių veiksnių detalesni žvalgymai buvo atliekami apie 100 m pločio juostoje, o atskiros archeologinės vertybės tikslintos ir platesnėje teritorijoje. Pačioje dujotiekio trasos vietoje jau pagal nusistovėjusias tokių darbų metodikas vykdant įvairiapusius žvalgymus bei kasant šurfus (iš viso iškasti 68 šurfai po 1 m^2) jokių saugotinų archeologinių vertybių nepalikta, kas rodo išaugusį projektuotojų profesionalumą parenkant tokių dujotiekių trasas. Šakių–Tauragės dujotiekio atveju tikimybę pažeisti archeologijos vertybes papildomai didino ta aplinkybė, kad jo trasa kirto kelias didesnes upes (Siesartį, Jotiją, Imsrę, Mituvą, Šešuvį), tarp jų ir Nemuną. Trasos vietoje pasitaikė tik paskirų archeologinių radinių iš arimų sunaikintų akmens amžiaus gyvenviečių.

Ritiniai (Šakių r., Šakių sen.). Apie 460 m į V nuo plento Jurbarkas–Šakiai, į V–PV nuo sodybos, ilgalaikio arimo išlygintame nuolaidžiame Orijos dešiniojo kranto šlaito aukštutinėje dalyje aptikta pavienių radinių iš pilko baltai taškuoto titnago. Surasti 2 amorfiniai skaldytiniai (?), briauninė titnaginė ir balto kvarco nuoskalos bei akmeninio dirbinio fragmentas, kurio viena iš plokštumų šlifuota (5x4,4x3,9 cm dydžio šlifavimo plokštės fragmentas). Radiniai skiriami nedidelei neolito – bronzos amžiaus pradžios (?) gyvenvietei, kuri buvo įsikūrusi tiesiai ant molingo grunto ir kurios kultūrinis sluoksnis sunaikintas ariant.

Papiškiai (Šakių r., Kidulių sen.). Kaimo apylinkėse anksčiau surasti 2 akmeniniai kirviai: laivinis kovos kirvis (saugomas Marijampolės kraštotyros muziejuje, 2515) ir kito kirvio ašmenų galo fragmentas (saugomas VDKM, 1344). Nemuno terasuoto šlaito apatinėje stipriai raižytoje dalyje, ties salpinių pievų riba ištyrus 8 šurfus, tik viename rasta smulki titnago nuoskala. Kultūrinio sluoksnio nėra. Vietovės paviršius XVIII–XIX a. perpustytas (surasta maždaug šio laiko kaltinės vinies galvutė).

Bandzinai II (Jurbarko r., Jurbarkų sen.). Mituvos dešiniojo kranto viršutinės terasos aikštelės ir ariamo lauko pakraštyje, apie 150–200 m į ŠR nuo Globio upelio žiočių ir į Š nuo dujotiekio trasos surasti 2 pilko titnago su balkšvais taškais radiniai: skaldytinis ir nuoskala. Skaldytinis 3,6x3,9x3,1 cm dydžio, vienagalis, kūginis; netaisyklingos piramidės formos; naudotas trumpoms skeltėms ir nuoskaloms nuskelti. Radiniai preliminariai datuojami neolitu (?). Iškasus 3 šurfus kultūrinio sluoksnio nerasta.

Už žvalgytos dujotiekio juostos ribų fiksuotos dar kelios galimos archeologinės vertybės ar jų liekanos.

Paspirgėliai (Šakių r., Šakių sen.). Siesarties kairiojo kranto viršutinėje terasoje, į R nuo čia esančios griovos aptikta XIX a. kaimavietė, užimanti apie 200 m ilgio ir 30–50 m pločio ruožą. Dviejuose iškastuose šurfuose surastas iki 50 cm storio kultūrinis sluoksnis su žiesta keramika (tarp jų ir puošta linijomis). Paviršiuje rastos 2 monetos: 1840 ir 1860 m. Rusijos 2 kapeikos, varinis žiedas, stiklo fragmentų bei pavienių titnago radinių, preliminariai datuojamų mezolito laikotarpiu (?).

Mozūriškiai (Šakių r., Gelgaudiškio sen.). Kaimo apylinkėse 1875 m. buvo surastas akmeninis kirvis siaurėjančia pentimi (saugomas VDKM). Kaimo laukuose yra išlikusios 2 ežervietės (vieno didesnio ežero vietos), kurių vandens perteklius nutekėdavo į šalia tekančią Jotijos upelę. Šiuo metu abiejų ežerviečių vanduo nuleistas, telikę tik šlapi pelkynai. Didesniosios ežervietės V pakrantės centrinėje dalyje, apie 300 m į ŠR nuo trasos, ant aukštutinės terasos krašto, ties buvusiomis fermomis (į R nuo jų), ant keliuko, smėlėtame grunte surastas šviesiai pilkos spalvos titnago dirbinys – 2,6x2,3x1 cm dydžio nuoskalinis kaltelis. Jis preliminariai datuojamas neolito laikotarpiu. Ši vieta ypač palanki ankstyvųjų gyvenviečių egzistavimui, todėl ateityje čia reikėtų atlikti detalesnius archeologinius žvalgymus.

Palankinė (Šakių r., Kidulių sen.). Kaimo apylinkėse (apie 2,2 km į V–PV nuo dujotiekio trasos) minima akmens amžiaus gyvenvietė, buvusi aukštutinėje Nemuno slėnio dalyje tarp vieškelio ir Nemuno smėlio kopų, vadinamų Prancūzkapiais, kuriuose rasti išsisklaidę radiniai – skeltės ir nuoskalos. Prancūzkapiuose buvęs neaiškaus laikotarpio senkapis (rasta žmonių kaukolių ir durklų). Vietovė sunaikinta karjero.

Globiai (Jurbarko r., Jurbarkų sen.). Į Š nuo senųjų Globių kaimo kapinaičių, ariamame smėlyne (kopyne), ties jo šlaitu aptikta stambi pilko titnago nuoskala su makroutilizacija šoninėse kraštinėse. Apie 600 m į ŠV nuo senųjų kaimo kapinaičių ir į R nuo miško masyvo, į ŠR nuo lauką kertančio keliuko, pustomame ariamame smėlyne surasti 5 titnago radiniai (3 degę ir 2 melsvai patinuoti): 2 skeltės (viena su utilizacija) ir 3 nuoskalos. Radiniai preliminariai datuojami mezolito – neolito laikotarpiu. Atrodo, kad šioje vietoje būta nedidelės ir seklios ežervietės, kuri šiuo metu iš dalies uždengta eolinėmis nuogulomis.

Maždaug 200–300 m ilgio ir iki 100 m pločio arimų metu pustomo smėlio juostoje, esančioje apie 100 m į PV nuo trasos, gausiai aptikta XIX–XX a. pradžios kaimiškos keramikos bei koklių fragmentų. Šalia trasos iškastuose 3 šurfuose nesuardyto kaimavietės kultūrinio sluoksnio nerasta.

Baltrušaičiai (Tauragės r., Gaurės sen.). Senkapis, vadinamas Milžinkapiu, yra 100 m į P nuo Šešuvies kairiojo kranto, apie 100x40 m dydžio, iki 3 m aukščio kalvelėje. Jame randama žmonių kaulų (dalis kapų nuplauta Šešuvio), aptiktas bronzinis žiedas su stikline akute. Senkapis datuojamas XVII–XVIII a.

Kiukiškiai (Tauragės r., Gaurės sen.). Į P nuo suprojektuotos dujotiekio trasos, dirbamuose laukuose yra XIX–XX a. pradžios kaimavietė su šio laikotarpio keramika, esanti Įkojo dešiniajame krante, 250 m į P nuo Kiukiškių piliakalnio. Išilgai upės pakrantės (apie 1 km ilgio atkarpoje) aptinkama ir pavienių akmens amžiaus radinių – titnago skelčių, nuoskalų bei gremžtukas, o viename iš kastų šurfų tikriausiai aptiktas titnaginis XVIII–XIX a. šautuvo muštukas.

Mikutaičių (Jurbarko r., Jurbarkų sen.) ir **Baltrušaičių** (Tauragės r., Gaurės sen.) kai-

muose žvalgytos vietos, kur randama žmonių kaulų, greičiausiai yra XVIII–XIX a. kaimų kapinės.

Nors Šakių–Tauragės dujotiekio trasos vietoje archeologinių vertybių nebuvo rasta, archeologinių žvalgymų metu sukaupta informacijos apie šių vietovių apgyvendinimą tiek priešistoriniais, tiek ir istoriniais laikais.

FIELD SURVEY OF THE ŠAKIAI – TAURAGĖ GAS MAIN ROUTE

In 2006–2007 the KPIP surveyed the site of the planned 65 km long Šakiai–Tauragė gas main route (West Lithuania, Šakiai, Jurbarkas, and Tauragė Dists.). Isolated Stone Age flint artefacts were discovered in the villages of Paspirgėliai, Ritiniai, Mozūriškiai, Palankinė – Papiškiai (all in Šakiai Dist.), Bandzinai II, Globiai (both in Jurbarkas Dist.) and Kiukiškiai (Tauragė Dist.), 19th–20th village sites in the villages of Paspirgėliai, Globiai, and Kiukiškiai, and a 17th–18th old cemetery in the village of Baltrušaičiai (Tauragė Dist.). No archaeological heritage that should be preserved was discovered at the site of the gas main route.

ŽVALGOMIEJI TYRINĖJIMAI ANAIČIUOSE, NEMIRSETOJE IR UŽKANAVĖJE–PALIEPGIRIUOSE (PALANGOS SAV.)

Audronė BLIUJIENĖ

BRIAI ekspedicija vykdė archeologinius žvalgomuosius tyrinėjimus veikiančių Anaičių kaimo kapinių aplinkoje ir buvusių Johanno Matzeito ir Schuischelio sodybų vietoje. Buvo ištirtas 66 m² plotas ir, remiantis pasakojimais, buvo apytiksliai lokalizuotos gyventojų rastų archeologinių dirbinių vietos (radiniai dingę).

2006 m. žvalgomieji archeologiniai tyrinėjimai parodė, kad literatūroje minimas Anaičių kapinynas tikrai yra Anaičių kaime, istorinių kaimo kapinių aplinkoje. Deja, konkrečiai lokalizuoti jo teritorijos nepavyko. Tyrinėjimai leidžia manyti, kad Anaičių kapinynas, matyt, yra tradicinis Vakarų Lietuvos kapų su akmenų vainikais laidojimo paminklas, išlikęs nuo vėlyvojo geležies amžiaus pabaigos. Vėliau čia buvo įkurtos kaimo kapinės.

Į V už veikiančių Anaičių kaimo kapinių, plote 3 buvo rasta pasaginės aguoninės segės galvutė, kelios labai smulkios lipdytos šukelės bei keli labai smulkūs natūralaus gintaro žaliavos gabėliai, kažkada bangų išmesti Litorinos pakrantėje. Šie radiniai rodo, kad į V nuo kaimo kapinaičių yra buvę X–XI a. griautinių ir degintinių kapų, nors aiškesnių pačių kapų liekanų nerasta. Žvalgytoje kapinyno dalyje kapai suardyti kasant drenažo griovį, juosiantį Anaičių kaimo kapines, ir dirbant kitus ūkio darbus. Buvusių J. Matzeito ir Schuischelio sodybų vietoje kapų ar kultūrinio sluoksnio liekanų nerasta.

2006 m. žvalgyta teritorija į Š nuo Anaičių kaimo ir šalia esančio Nemirsetos kaimo laukai, apklausti vietos gyventojai, tačiau jokių duomenų apie čia buvusį archeologinį paminklą ar radinius neaptikta. Kalvoje, vadintoje Jono kalnu, ištirtas 20 m² dydžio plotas, bet kapų ar kultūrino sluoksnio pėdsakų nerasta. Žvalgomieji tyrinėjimai leidžia daryti